

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Gemeente Huizen (NH)
College Burgemeester en Wethouders
Postbus 5
1270 AA HUIZEN

**Directoraat-Generaal
Bestuur, Ruimte en Wonen**
Directie Bouwen en Energie

Turfmarkt 147
Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
[www.linkedin.com/company/
ministerie-van-bzk](http://www.linkedin.com/company/ministerie-van-bzk)

Kenmerk
2020-0000727941

Bijlage(n)
1

Datum 12 januari 2021
Betreft Stand van zaken Klimaatakkoord Gebouwde omgeving

Geacht College,

Samen staan we voor de klimaat- en energietransitie in de gebouwde omgeving. Een complexe en uitdagende opgave. Sinds de vaststelling van het Klimaatakkoord in juni 2019 is er veel in gang gezet. We zijn gestart met gemeentelijke proeftuinen aardgasvrije wijken, de startmotor warmte en renovatieversneller voor corporaties is in werking gezet, het Nationaal Warmtefonds voor financiering van eigenaar-bewoners is operationeel, de concept RES-sen zijn opgeleverd en ook de eerste transitievisies warmte zijn reeds vastgesteld. Maar er zijn ook randvoorwaarden waaraan nog volop wordt gewerkt, zoals de standaard en streefwaarden voor woningisolatie en de wettelijke bevoegdheden voor de wijkaanpak.

Kortheidshalve verwijs ik voor een uitgebreider overzicht van de stand van zaken naar de Kamerbrief die ik heb gestuurd naar aanleiding van 1 jaar Klimaatakkoord voor de gebouwde omgeving.¹

We zijn samen op weg en boeken goede voortgang, maar kunnen ook constateren dat de praktijk weerbarstig is. Het draagvlak voor de transitie is geen gegeven, maar moet steeds opnieuw verdiend worden. In gesprekken die ik heb gehad met medeoverheden, wethouders en vertegenwoordigers van verhuurders en eigenaar-bewoners hebben zij aangegeven dat zij zich hierover zorgen maken. Betaalbaarheid zien zij als de belangrijkste randvoorwaarde voor het draagvlak en voor het starten van de wijkgerichte aanpak. Hier ligt dus een belangrijke gezamenlijke uitdaging voor de komende tijd. De transitie moet haalbaar en betaalbaar zijn, want zonder draagvlak in de eerste aardgasvrij wijken kunnen we niet verder met de wijkgerichte aanpak.

De transitie in de gebouwde omgeving is een complexe en uitdagende opgave die we alleen gezamenlijk als overheden, schouder aan schouder, en in nauwe samenwerking met burgers en bedrijven, tot een succes kunnen maken. Dit

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/09/28/kamerbrief-over-stand-van-zaken-klimaatakkoord-gebouwde-omgeving>

vraagt om een helder en ook gemeenschappelijk verhaal. Een verhaal dat we samen vertellen en in de loop van tijd samen verder ontwikkelen. We moeten daarbij ook durven laten zien dat we nog niet alles weten. We kunnen het pad tot 2050 nog niet helemaal uittekenen.

Ik ga hieronder in op de vier elementen die van cruciaal belang zijn bij de energietransitie in de gebouwde omgeving:

- 1 De gemeentelijke regierol
- 2 De betaalbaarheid
- 3 De ondersteuning van gemeenten
- 4 De wettelijke bevoegdheden in Omgevings- en Warmtewet

1 De gemeentelijke regierol

Hoofdboodschap alle wijken worden aardgasvrij

Alle wijken worden aardgasvrij richting 2050. Dat is en blijft de hoofdboodschap. Vanuit uw gemeentelijke regierol geeft u hier uitwerking aan. U bent voortvarend gestart met de transitievisie warmte, welke vervolgens wordt geconcretiseerd in het uitvoeringsplan en het omgevingsplan. In de transitievisie warmte beschrijft u in welke wijken u voor 2030 aan de slag wilt gaan richting aardgasvrij en welke alternatieven voor aardgas daar kansrijk zijn. In het uitvoeringsplan werkt u dit concreet uit en beschrijft u op welk duurzaam alternatief deze wijken overgaan en per wanneer, en welke maatregelen nodig zijn om tot de gewenste situatie te komen. Het omgevingsplan zal de uitwerking van het uitvoeringsplan in juridische regels bevatten. Na het vaststellen van het uitvoeringsplan en het wijzigen van het omgevingsplan kan de uitvoering echt van start.

Wijkgerichte aanpak bij stads- en dorpsvernieuwing of vervanging van de infrastructuur

Een wijkgerichte aanpak ligt in de rede als grotere infrastructurele aanpassingen moeten worden gedaan. Dit is bijvoorbeeld aan de orde in wijken waar het aardgasnet vervangen moet worden, waar het elektriciteitsnet wordt verzaagd of waar warmtenetten worden aangelegd of uitgebreid. Maar ook de vervanging van het riool kan een aanleiding zijn. Om overlast voor bewoners en omgeving te beperken, is het dan logisch om te kiezen voor het direct aardgasvrij maken van alle woningen en andere gebouwen in de wijk, zodat de wijk niet twee keer op de schop moet.

Ook kan wijkgericht te werk worden gegaan in wijken waar sprake is van stads- of dorpsvernieuwing. Omdat dergelijke wijken weer vele tientallen jaren mee moeten kunnen, ligt het voor de hand dit op een duurzame manier te doen en de wijk direct ook aardgasvrij of aardgasvrij-ready te maken. Dat laatste is relevant indien er nog geen duurzame warmteopties beschikbaar zijn tegen aanvaardbare condities.

Stapsgewijze aanpak bij het ontbreken van duurzame en betaalbare alternatieven

Na het Klimaatakkoord is het beeld ontstaan dat alle wijken in één keer aardgasvrij moeten worden. Dat hoeft niet altijd. De gebouwisolatie, de aanleg van de nieuwe infrastructuur door netbeheerders of warmtebedrijven en de omschakeling naar duurzame warmtebronnen hoeven niet op één en hetzelfde moment plaats te vinden. Ook een stapsgewijze aanpak richting aardgasvrij kan voor bepaalde wijken onderdeel uitmaken van de transitievisie warmte. Dit geldt vooral voor wijken waar wel een grote en gelijksoortige verduurzamingsopgave ligt, maar nog geen duurzame en betaalbare alternatieven voor aardgas beschikbaar zijn. Daar kan worden gekozen voor een strategie gericht op collectieve aanpak van isolatie van nu nog slecht geïsoleerde woningen. Bij een dergelijke collectieve aanpak kan tot 2030 veel CO₂ worden bespaard. Door de collectiviteit en schaalgrootte in inkoop en ontzorging kunnen de kosten worden verlaagd en daarmee de betaalbaarheid worden vergroot. Uiteraard moet een dergelijke stapsgewijze aanpak wel spijtvrij zijn en passen in het eindbeeld van aardgasvrij richting 2050.

Daarnaast merk ik graag op dat ook de verduurzaming van de utiliteitsbouw, waaronder het maatschappelijk vastgoed, de aanjager kan zijn voor de verduurzaming van de andere gebouwen en woningen in een wijk. Bijvoorbeeld als grote warmtevragers en/of warmteleveranciers in de wijk of door de uitwisseling van warmte tussen utiliteitsgebouwen en woningen. Bij maatschappelijk vastgoed kan de gemeente daar via haar eigen bezit mogelijk ook een sturende rol in spelen. Het kan daarom opportuun zijn dit element mee te nemen in uw transitievisie warmte.

Al is 2050 nog ver weg – onze doelen zijn alleen te halen als we het werk spreiden over de 30 jaren die nog resten. En het doel van 1,5 miljoen via de transitievisies warmte verduurzaamde woningen en andere gebouwen in 2030 is alleen te halen als we nu ook aan de slag gaan in die wijken waar nog geen zeker warmtealternatief is.

Verduurzaming op natuurlijke momenten in het individuele spoor

Daarnaast zullen bewoners ook via het individuele spoor gestimuleerd worden op natuurlijke momenten van onderhoud, renovatie, verbouwing of vervanging van installaties tegelijk te verduurzamen en zich voor te bereiden op een alternatieve warmtevoorziening zonder aardgas. Daarbij is het belangrijk dat eigenaar-bewoners en verhuurders zo snel mogelijk helderheid krijgen over de te verwachten warmteoplossing voor de wijk en de standaard en streefwaarden voor woningisolatie. Hierdoor krijgen ook al diegenen, die tot 2030 niet onder de wijkaanpak vallen, perspectief op wat zij zelf al spijtvrij kunnen doen op weg naar aardgasvrij. Daarmee kan het werk in de wijkaanpak na 2030 worden verlicht en ondersteund. De woningen die al eerder op natuurlijke momenten aardgasvrij (ready) zijn gemaakt, kunnen als referentie en voorbeeld dienen voor degenen die deze stap nog moeten maken in de wijkgerichte aanpak.

Nationaal Isolatieprogramma

Tijdens de algemene politieke beschouwingen in 2020 is de motie Segers/Klaver aangenomen (Kamerstukken II 2020/21, 35570, nr. 26) die vraagt - binnen de bestaande regelingen - een Nationaal Isolatieprogramma te ontwerpen, dat

laagdrempelig toegankelijk is. Ik geef daarbij de komende periode, samen met VNG en andere stakeholders, invulling aan.

2 De betaalbaarheid

Het is belangrijk dat de bewoners in de eerste wijken die aardgasvrij worden, goed ondersteund worden. We moeten voorkomen dat zij het kind van de rekening worden en dat de transitie hen in financiële problemen brengt. Dat zou ook het draagvlak ondermijnen voor de volgende wijken. Ook voor de wijken die de komende jaren aardgasvrij worden gemaakt, dient de aanpak uiteraard al betaalbaar en haalbaar te zijn.

Woonlastenneutraliteit is het uitgangspunt

Woonlastenneutraliteit is daarbij het uitgangspunt. Dat kan, zoals we in het Klimaatakkoord hebben opgenomen, als we de kosten van opschaling via aanbod- en vraagbundeling, digitalisering en innovatie laten dalen en met betere financiering ervoor zorgen dat voor het overgrote deel van de bewoners de maandlasten van de lening die je aangaat voor de verbouwing niet hoger zijn dan het voordeel dat je op je energierekening boekt. Waar dat niet lukt, zullen we met gerichte ondersteuning moeten komen. Dat is geen project van enkelen maar van ons allemaal.

Inmiddels is een aantal belangrijke stappen gezet om woonlastenneutraliteit voor de meest kwetsbare groepen te borgen. In het Sociaal Huurakkoord is afgesproken dat bij verduurzaming de gemiddelde reële besparing op de energierekening niet lager is dan de stijging in huur of servicekosten bij renovatie. Hiermee verwachten Aedes en de Woonbond dat huurders er bij verduurzaming op vooruit gaan, doordat de woonlasten dalen. Voor eigenaar-bewoners zonder leenruimte wordt in de eerste helft van 2021 geregeld dat zij woonlastenneutrale financiering kunnen krijgen via het Nationaal Warmtefonds. Er komt voor deze groep een energiebespaarhypotheek waarbij wordt betaald naar draagkracht, waarbij mensen zonder leenruimte geen maandelijkse financieringslasten hebben en waarbij wordt zeker gesteld dat aan het einde van de looptijd geen restschuld overblijft.

Daarnaast is er voor iedereen subsidie beschikbaar voor de aansluitkosten bij de overstap naar een warmtenet, voor isolatiemaatregelen en warmtepompen. En is er via het Nationaal Warmtefonds voor iedereen aantrekkelijke financiering beschikbaar met een lange looptijd en lage rente (looptijd van 20 jaar tegen 2% rente), waardoor de maandelijkse financieringslasten voor investeringen in verduurzaming dalen en woonlastenneutraliteit voor een groter deel van de maatregelen bereikt kan worden.

De overstap naar aardgasvrij zal echter op dit moment in veel gevallen (nog) niet woonlastenneutraal zijn. Dat heeft mede te maken met de daling van de gasprijzen (waardoor de terugverdientijden van investeringen langer worden), de schuif in de energiebelasting die nog niet volledig is geëffectueerd en de kostenreducties die in de komende jaren nog moeten worden gerealiseerd. Een betaalbare transitie is ook geen gemakkelijke opgave. In de komende maanden

zal ik samen met u het gesprek blijven voeren over hoe wij dit met elkaar kunnen oppakken, en hoe we de bestaande instrumenten en middelen wellicht nog slimmer en effectiever kunnen inzetten, zodat de wijkgerichte aanpak door kan.

Ik heb in de bijlage een overzicht opgenomen van de verschillende regelingen en subsidies vanuit het Rijk ten behoeve van de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Veel van deze regelingen en subsidies zijn inmiddels operationeel en beschikbaar. Het betreft een zeer breed pallet aan ondersteunende rijksmaatregelen met een ruim budgettaire beslag voor de komende jaren. In combinatie met provinciale en lokale regelingen wordt daarmee een veelvoud aan investeringen in de verduurzaming in de gebouwde omgeving gerealiseerd in de komende jaren.

Gebouwgebonden financiering

In het Klimaatakkoord is afgesproken dat ook gebouwgebonden financiering (met andere woorden, een overdraagbare energiebespaarlening) beschikbaar wordt gemaakt. In de uitwerking is helaas echter gebleken dat dit niet leidt tot een aantrekkelijk financieel product dat door banken kan worden aangeboden. Dit komt doordat het element van overdraagbaarheid het product complexer maakt, hetgeen tot hogere ontwikkel- en operationele kosten, een hoger renterisico en daardoor tot een duurder product leidt dan een hypotheek of energiebespaarlening via het Nationaal Warmtefonds. Ik ben daarom tot de conclusie gekomen dat de verdere ontwikkeling en aanbidding van de gebouwgebonden financiering (vooralsnog) in het publieke domein moet plaatsvinden. Ik heb het Nationaal Warmtefonds daarom gevraagd te bezien onder welke voorwaarden zij gebouwgebonden financiering kunnen ontwikkelen en aanbieden. Want hoewel een dergelijk product de betaalbaarheid niet verbetert (de maandlast is vergelijkbaar met andere langlopende leningen met lage rentes), kan het wel een psychologische belemmering wegnemen bij degenen die mogelijk willen verhuizen of verkopen voordat de investering in de verduurzaming is terugverdiend. Het is immers nog niet zeker dat dergelijke investeringen zich nu al volledig in de toename van de woningwaarde laten terugverdienen.

Laagste nationale kosten en eindgebruikerskosten

Daarnaast werk ik aan het inzichtelijker maken van de kosten van de transitie voor de samenleving als geheel én voor huishoudens. In de vernieuwde Startanalyse van de Leidraad die op 3 september jl. voor alle gemeenten beschikbaar is gekomen, is inzichtelijk gemaakt wat voor de verschillende strategieën (all-electric, lage en hoge temperatuur warmtenetten, groen gas, waterstof) de kosten van verduurzaming zijn voor de samenleving als geheel (de nationale kosten). In samenwerking met de VNG en het ministerie van EZK laat ik op dit moment door PBL en TNO een onderzoek uitvoeren naar de eindgebruikerskosten, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar woningtype, verbruiksklasse en alternatief voor aardgas. Dit onderzoek zal het inzicht vergroten in de kosten voor eigenaar-bewoners en andere eindgebruikers. Op basis van landelijke én lokale gegevens kunt u dan die wijken selecteren waar de transitie vanwege de lage nationale kosten en relatief lage kosten voor de eindgebruikers een grotere kans van slagen heeft. Het is cruciaal de wijken waar we als eerste beginnen en de aanpak die in deze wijken wordt toegepast

weloverwogen te kiezen en daarbij ook de bewoners zelf te betrekken. De ontwikkeling van en besluitvorming over de transitievisie warmte kan daarvoor goed als startpunt dienen.

Gemeenschappelijke uitgangspunten in de berekeningen

In het onderzoek naar de eindgebruikerskosten zijn uitgangspunten vastgesteld op basis waarvan de berekeningen worden gemaakt. Die uitgangspunten (o.a. rekenrentes, gasprijzen, kostenkengetallen) zijn wellicht ook nuttig voor uw eigen berekeningen en gesprekken met bewoners. Gemeenten zijn, via informatiesessies georganiseerd door de VNG, betrokken bij het onderzoek en de ervaringen van gemeenten met het gebruik van de resultaten zullen worden gebruikt voor eventuele toekomstige updates. Ik hecht veel waarde aan dit proces en aan de uitkomsten, al zijn deze op modellen gebaseerd en kunnen proposities in de markt daar in negatieve dan wel positieve zin van afwijken. Ik verwacht de uitkomsten begin 2021 met u te kunnen delen, inclusief een beter inzicht in die marktproposities en een eerste indicatie van de wijze waarop kan worden omgegaan met de stijging van de woningwaarde.

Naast het uitvoeren van de afspraken omtrent betaalbaarheid en het inzichtelijk maken van de kosten voor de eindgebruiker, wordt in interdepartementaal verband nagedacht over mogelijke plannen voor het volgende Kabinet. Hierin spelen de financiële ondersteuning van de bewoners in de eerste wijken die aardgasvrij worden, de kosten voor de afbouw van het gasnet (waaronder het verwijderen van gasaansluitingen) en de recent aangenomen motie² in de Tweede Kamer over woonlastenneutraliteit een belangrijke rol.

3 De ondersteuning van gemeenten

Leidraad als hulpmiddel bij de transitievisies warmte

Eind 2021 dienen de transitievisies warmte gereed te zijn. Die transitievisies laten zien in welke wijken en wanneer de gemeente samen met de bewoners en andere stakeholders aan de slag gaat om ze aardgasvrij te maken (of daarop voor te bereiden, bijvoorbeeld door een programma van grootschalige woningisolatie) en welke alternatieven voor aardgas daarvoor het meest kansrijk lijken. Dat is een eerste schakel in de besluitvorming, op weg naar uitvoeringsplannen en het omgevingsplan die het daadwerkelijke startmoment zijn voor de aanpak van de wijk. Om op de groene startknop te kunnen drukken, dient onder meer duidelijk te zijn wat de financiële gevolgen zijn voor eindgebruikers en hoe haalbaarheid en betaalbaarheid zijn geborgd. Dat is nodig voor een duidelijk verhaal naar de bewoners en voor het verwerven van draagvlak. We proberen u daar op verschillende manieren bij te ondersteunen. In de eerste plaats hoop ik dat u voor uw planvorming nut ondervindt van de Leidraad – die bestaat uit een Startanalyse door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en een Handreiking voor lokale analyse, die beschikbaar is gesteld door het Expertise Centrum Warmte (ECW). Deze Leidraad is een hulpmiddel voor de te maken analyses en afwegingen. Het kan daarbij gaan om een warmtevoorziening met individuele elektrische

² Kamerstukken II 2020/21, 32813, nr. 601

warmtepompen, met collectieve warmtesystemen, met duurzaam gas of een combinatie van technieken (hybride opties).

Waterstof en groen gas veelal geen realistische optie

In de vernieuwde Leidraad is een extra isolatieniveau doorgerekend voor de strategievarianten waarbij sommige woningen bij een lager isolatieniveau toch comfortabel verwarmd kunnen worden en is tevens een waterstofstrategie toegevoegd. Ik begrijp dat de uitkomsten die de Startanalyse geeft door het toevoegen van waterstof tot lastige discussies kunnen leiden. Graag wil ik nogmaals benadrukken dat waterstof en groen gas zeker tot 2030 geen significante rol zullen kunnen spelen in de verduurzaming van de gebouwde omgeving. De prijs en beschikbaarheid van waterstof en groen gas zijn zeer onzeker, waardoor waterstof en groen gas ook na 2030 voor de gebouwde omgeving naar verwachting alleen een logische optie zijn als er geen andere reële warmtealternatieven voorhanden zijn. Waterstof zal in eerste instantie ingezet worden voor de zware industrie en zwaar vervoer, omdat hiervoor geen goede alternatieven voorhanden zijn. Voor groen gas geldt dat het nu lastig is om al toekomstbestendig groen gas te alloceren aan bepaalde wijken. In lijn met de Routekaart Groen Gas ligt het daarom voor de hand om de warmtetransitie niet te beginnen met het inzetten van groen gas.

Isolatie en hybride warmteoplossingen goed alternatief waar duurzame en betaalbare alternatieven niet beschikbaar zijn

U kunt dus besluiten om de transitie te starten in de wijken waarvoor nu al een duurzame warmtevoorziening voorhanden is. In andere wijken, waar dat niet het geval is, kunt u inzetten op verduurzaming middels isolatie en/of hybride warmtepompen. Dat kan zowel via een collectieve als individuele aanpak, afhankelijk van de aard en samenstelling van de wijken. Het ECW zal in overleg met het PBL, VNG en het Rijk een nadere duiding geven aan de beschikbare informatie en de interpretatie daarvan.

Ondersteuning via ECW en de Regeling Extern Advies Warmtetransitie

Naast ondersteuning voor het ECW kunt u gebruik maken van de Regeling Extern Advies Warmtetransitie³, die op 1 juni 2020 is opengesteld. Gemeenten kunnen hiermee financiële ondersteuning ontvangen voor het inkopen van de benodigde externe expertise. Mocht u daaraan behoefte hebben dan staat het ECW u hier met raad en daad bij.

Ondersteuning via het programma aardgasvrije wijken

Ondersteuning wordt u ook geboden via het programma aardgasvrije wijken (PAW⁴). In dit kader wordt in de gemeentelijke proeftuinen ervaring opgedaan met de wijkgerichte aanpak en de verschillende technieken en werkwijzen die daarbij ingezet kunnen worden. Belangrijke aandachtspunten zijn initiatief,

³ Staatscourant nr. 28715, 26 mei 2020;
www.expertisecentrumwarmte.nl/extern+advies+warmtetransitie

⁴ Zie www.aardgasvrijewijken.nl.

participatie en draagvlak van bewoners⁵ en hoe deze aanpakken naar de toekomst toe opgeschaald kunnen worden en verbonden kunnen worden met andere fysieke en sociale opgaven in de wijk. Via het Kennis- en Leerprogramma aardgasvrije wijken worden de proeftuinen ondersteund en de geleerde lessen gedeeld met alle gemeenten.

Ondersteuning via verbinding met uitvoeringspraktijk

Naast ondersteuning via het ECW en het PAW wijs ik u in dit verband graag op drie loketten die u kunnen helpen om vroegtijdig, al in de planvormende fase, verbinding te leggen met de uitvoeringspraktijk:

1. Uptempo! In de markt worden, mede in het kader van de succesvolle meerjarige missiegedreven innovatieprogramma's (de MMIP's), innovatieve concepten ontwikkeld die in de transitie kunnen worden toegepast om tot versnelling en opschaling te komen. De TKI Urban Energy en de TKI CLICKNL hebben samen het loket Uptempo! ingericht zodat u makkelijker toegang heeft tot deze innovatieve marktconcepten: www.topsectorenergie.nl/urban-energy/innovatieprogramma/uptempo
2. De Renovatieversneller. Woningbouwcorporaties en andere grote verhuurders zijn mede aanjagers van de transitie in uw gemeente. Door de vraag corporatie overstijgend te bundelen en gezamenlijk aan te besteden, kunnen leveranciers uiteindelijk sneller, beter en betaalbaarder leveren en kunnen corporaties kosten besparen. De Renovatieversneller helpt hierbij door middel van een ondersteuningsprogramma en een subsidieregeling: www.derenovatieversneller.nl.
3. Community of Practice (CoP) ontzorging. U als gemeente bepaalt hoe u, in samenwerking met de marktpartijen, de uitvoering in uw wijken wilt vormgeven en de klantreis van uw bewoners wilt ondersteunen. Afhankelijk van de samenstelling van de wijk of van het gekozen alternatief voor aardgas is meer of minder publieke regie op de uitvoering gewenst. Via onder andere de gemeentelijke energieloketten, kunt u informeren en adviseren over te nemen maatregelen (zie hiervoor ook www.verbeterjehuis.nl), intensiever voorlichting geven, ontzorgende marktpartijen vooraf contracteren (bijvoorbeeld via een concessiemodel) om de uitvoering in een wijk op zich te nemen, of de regie op volledig publieke wijze in te richten. Inzet is tot enkele beproefde aanpakken te komen om als gemeente in samenwerking met marktpartijen een ontzorgend aanbod tot stand kunt brengen voor bewoners in een wijk. Eén ervan is de aanpak voor 'publieke ontzorging' die De Bouwagenda afgelopen jaar uitwerkte en vanaf 2021 in een viertal gemeenten in de praktijk wordt gebracht en doorontwikkeld. Publiek-private samenwerking bij het realiseren van een ontzorgend aanbod is bovendien één van de speerpunten binnen de *community of practice ontzorging* die onlangs is opgericht. Ter ondersteuning is in het najaar een eerste marktinventarisatie van ontzorgingsinitiatieven gemaakt die in 2021 wordt herhaald en uitgebreid. (Zie www.ontzorgingsaanbod.nl.)

Financiële ondersteuning

⁵ Zie de Handreiking Participatie Wijkaanpak:
www.aardgasvrijewijken.nl/handreikingparticipatie

Ik besef dat het vormgeven van de energietransitie in de gebouwde omgeving nieuwe taken met zich meebrengt, die veel van u vergen. Voor het opstellen van de eerste transitievisies warmte hebben alle gemeenten een bijdrage van ruim 200.000 euro ontvangen conform de afspraken in het Klimaatakkoord.

Het is van belang dat u ook in de toekomst adequate financiële ondersteuning krijgt voor de taken die de energietransitie met zich meebrengt. Ik heb de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd mij te adviseren over de impact van het Klimaatakkoord op de uitvoeringslasten van decentrale overheden. Ik verwacht het advies begin 2021 openbaar te kunnen maken. Een deelonderzoek door AEF is inmiddels openbaar gemaakt. Op basis van dit advies zal, naar verwachting als onderdeel van de Kabinetsformatie en een regeerakkoord, besluitvorming onder een volgend Kabinet plaatsvinden.

4 De wettelijke bevoegdheden in Omgevings- en Warmtewet

Bevoegdheden gemeenten

Hoewel het afgelopen jaar hard is gewerkt aan het realiseren van de randvoorwaarden die vervuld moeten zijn om de doelen in 2030 te kunnen halen, is er ook nog veel werk te doen. Graag had ik bijvoorbeeld al een wetsvoorstel in procedure gebracht, waarmee bevoegdheden voor gemeenten worden geregeld. Echter, dit vraagt meer tijd en zorgvuldiger afweging – mede naar aanleiding van de politieke discussie die is ontstaan over de aanvraag van de gemeente Utrecht voor een experiment onder de Crisis- en herstelwet (Chw). De verwachting is dat dit wetsvoorstel onder een volgend Kabinet in procedure zal worden gebracht.

Transitievisie warmte als programma onder de Omgevingswet

Ik heb in mijn brief van 28 september 2020⁶ aangegeven dat er een wetsvoorstel in procedure wordt gebracht waarmee de transitievisie warmte wettelijk wordt verankerd als programma onder de Omgevingswet. Gemeenten hoeven daar niet op te wachten. Nu de Omgevingswet op 1 januari 2022 in werking treedt, doen gemeenten er verstandig aan om al zoveel mogelijk het instrumentarium in de Omgevingswet toe te passen zodat na inwerkingtreding van de Omgevingswet de borging van de transitievisie warmte en uitvoeringsplannen daarin soepel verloopt. Om ondanks het ontbreken van deze wettelijke verankering een goede start te kunnen maken, duid ik enkele elementen nader.

Gelet op het belang van een goede borging van de positie van bewoners en belanghebbenden adviseer ik u, zoals opgemerkt, om de transitievisie warmte vorm te geven als een (wettelijk geregeld) programma uit de Omgevingswet. Daarmee wordt gewaarborgd dat de gemeente, onder andere door toepassing van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen in een vroegtijdig stadium betreft bij de voorbereiding, zoals gebruikelijk is bij vergelijkbare overheidsbesluiten.

⁶ Kamerstukken II 2020/2021, 32813, nr. 570

Tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet kunt u op grond van de autonome bevoegdheid van gemeenten tot het vaststellen van beleidsplannen ook de transitievisie warmte vaststellen. Nadien kunt u dat doen als programma onder de Omgevingswet. Als een transitievisie warmte wordt vastgesteld die voldoet aan de eisen onder de Omgevingswet krijgt het document dezelfde status als een document dat op grond van de Omgevingswet is vastgesteld. Dat is belangrijk omdat op deze basis uitvoeringsplannen en uiteindelijk een omgevingsplan worden vastgesteld, dat vatbaar is voor beroep.

Mogelijkheid tot aanvragen van een experiment

Vooruitlopend op de gemeentelijke bevoegdheden heeft u de mogelijkheid om een experiment aan te vragen waarmee wijken al aardgasvrij gemaakt kunnen worden. Daarover zal overigens veelal nog wel overleg over plaatsvinden met de Tweede Kamer op basis van Algemene maatregel van bestuur waarin de experimenten worden beschreven. Het bestemmingsplan met verbrede reikwijdte is hierin op dit moment een belangrijk instrument. Tot inwerkingtreding van de Omgevingswet zijn experimenten mogelijk op basis van de Crisis- en herstelwet, daarna kan geëxperimenteerd worden op basis van de experimenteerbepaling in de Omgevingswet.⁷

Wetsvoorstel Collectieve Warmtevoorziening

Een ander belangrijk wetstraject dat u de noodzakelijke bevoegdheden geeft, is het wetsvoorstel Collectieve Warmtevoorziening van de minister van Economische Zaken en Klimaat, waarmee de huidige Warmtewet wordt vervangen. De aanpassing van het regelgevend kader is erop gericht om ambities uit het Klimaatakkoord rond duurzame warmte en de benodigde infrastructuur waar te maken. Meer specifiek zien de nieuwe regels op (1) de groei van collectieve warmtesystemen door nieuwe spelregels, (2) meer transparantie in de tariefstelling, (3) het aanscherpen van vereisten voor leveringszekerheid en (4) het zeker stellen van eisen aan de verduurzaming. De internetconsultatie van de Wet Collectieve Warmtevoorziening heeft inmiddels plaatsgevonden. In nauw overleg met VNG en vertegenwoordigers van de gemeenten worden specifieke aandachtspunten die u in de consultatie naar voren heeft gebracht zo goed en volledig mogelijk betrokken bij de definitieve vormgeving van de wet. Het aangepaste wetsvoorstel is onlangs voor interbestuurlijke toetsing opnieuw voorgelegd aan de medeoverheden.

Slot

We hebben gezamenlijk een goede start gemaakt met de klimaat- en energietransitie in de gebouwde omgeving, maar er liggen ook nog grote uitdagingen voor ons. Die uitdagingen kunnen we samen aan, maar dat vraagt dat we samen optrekken, elkaar op de hoogte houden van de vorderingen, risico's en problemen, en dat we ook de successen delen met elkaar. Het is daarom goed dat we hebben afgesproken de samenwerking op al deze aspecten verder te intensiveren.

7

<https://www.aardgasvrijewijken.nl/vraag+en+antwoord/faqs/17+welke+juridische+mogelijkheden+heeft+en+krijgt/default.aspx>

U heeft ook benadrukt dat we een helder en gemeenschappelijke verhaal moeten vertellen over de energietransitie in de gebouwde omgeving. De hoofdboodschap is dat alle wijken voor 2050 aardgasvrij worden, en dat wachten op waterstof en groen gas voor wijken waar andere warmteoplossingen nu al mogelijk zijn, geen optie is. Een tweede hoofdboodschap is dat we de transitie zo gaan doen dat het voor iedereen haalbaar en betaalbaar is. Dat kan alleen als we starten waar het aardgasnet vervangen moet worden en waar duurzame alternatieven beschikbaar zijn, waar de nationale kosten en ook de eindgebruikerskosten het laagst zijn en waar de voordelen van verduurzaming en de daaraan gekoppelde verbetering van de woon- en leefomgeving voor bewoners het grootst is.

Door samen op te trekken en samen met onze bewoners en stakeholders in de komende jaren verstandige keuzes te maken in waar we starten en welke aanpak we kiezen, kunnen we draagvlak ontwikkelen en behouden.

Ik hoop daar samen met u de komende tijd verdere stappen in te kunnen zetten.

Hoogachtend,
de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

drs. K.H. Ollongren

Bijlage – Overzicht regelingen voor het verduurzamen van gebouwde omgeving

Naam	Type	Doelgroep	Maatregelen	Budget	Begroting	Uitvoering
Investeringssubsidie Duurzame Energie (ISDE)	Subsidie	Eigenaar-bewoners, VvE's, zakelijke gebruikers.	(kleine) warmtepompen, zonneboilers, isolatie (vanaf 2021). +/- 20% van totale kosten.	1.100 mln. t/m 2030	EZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/isde
Stimulerend Aardgasvrije koopwoningen	Subsidie	Eigenaar-bewoners, VvE's	Tegemoetkoming kosten aansluiting warmtenet bestaande woningen	25 mln. in 2021	BZK/EZK	RVO
Salderingsregeling zonnepanelen	Fiscaal ¹	Eigenaar-bewoners, VvE's en (ver)huurders.	Zonnepanelen.	2.600 mln. t/m 2030	EZK	Energie-leveranciers en Belastingdienst https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/04/26/salderingsregeling-verlengd-tot-2023
Subsidie Energiebesparing Eigen Huis (SEEH)	Subsidie	Eigenaar-bewoners, VvE's.	Isolatie. +/- 20% van totale kosten.	138,7 mln. t/m 2023	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/seeh
Nationaal energiebesparingsfonds (NEF) / Warmtefonds	Financiering	Eigenaar-bewoners, VvE's.	Isolatie en warmte-opties (100%); zonnepanelen (max 75%). Max. EUR 25.000 per woning; 15/30 jaar.	900 mln. tot 2030	BZK	NEF en SVn https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatief-ondernemen/innovatiefinanciering/toolbox-financieringsconstructies/zoek-op-constructies/fonds/nationaal-warmtefonds
Regeling Reductie Energieverbruik (RRE)	Diversen (vouchers, etc.)	Eigenaar-bewoners, (ver)huurders (2021).	Kleine maatregelen, zoals inregelen van de cv-installatie, radiatorfolie, tochtstrips, ledlampen; isolatieadvies.	243 mln. in 2020-2021	BZK	Gemeenten, via specifieke uitkering https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/rre
Subsidieregeling Aardgasvrije Huurwoningen (SAH)	Subsidie	Verhuurders.	Aansluiting bestaande huurwoningen op warmtenetten.	200 mln. in 2020-2023	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/stimuleringsregeling-aardgasvrije-huurwoningen-sah-voor-verhuurders
Stimuleringsregeling Energieprestatie Huursector (STEP)	Subsidie	Verhuurders, onder de liberalisatiegrens.	Diverse maatregelen gericht op het verbeteren van energieprestatie ² . EUR 1.500-9.500 per woning.	156,4 mln. 2020-2022 (plafond al bereikt).	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/stimuleringsregeling-energieprestatie-huursector-step
Regeling Vermindering Verhuurderheffing (RVV)	Fiscaal	Verhuurders, onder de liberalisatiegrens.	Diverse maatregelen gericht op het verbeteren van energieprestatie. EUR 2.500-10.000 per woning.	Ca. 1.000 mln. t/m 2030	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/rvv

¹ Het tegen elkaar wegstrepen van op het net ingevoede elektriciteit en de eigen afname op dezelfde kleinverbruik aansluiting. Voor invoeding meer dan het jaarverbruik is wettelijk verplicht dat de leverancier een redelijke terugleververgoeding betaalt.

² De hoogte van de STEP-subsidie en RVV-heffingsvermindering is gebaseerd op de verbetering in de energieprestaties van een huurwoning. Dit gebeurt door het vergelijken van het niveau vóór de renovatie en ná de renovatie. In de meeste gevallen zijn minimaal 3 stappen verbetering in de Energie-Index vereist. In bepaalde gevallen zijn twee stappen ook voldoende.

Subsidieregeling Renovatatieversneller	Subsidie	Verhuurders, eigenaar-bewoners (gespikkeld bezit), VvE's.	Projecten die zorgen voor opschaling van en continue vraag naar integrale energierenovaties. Innovatieve methoden worden gestimuleerd.	130 mln. ³ t/m 2025.	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/renovatatieversneller
Missiegedreven Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie (MOOI) – gebouwde omgeving + Demonstratie Energie en Klimaatinnovatie (DEI+)	Subsidie	Consortia van bedrijven en/of kennisinstellingen.	Projectontwikkeling van innovatieve en integrale oplossingen gericht op CO2-vrij maken van woningen en u-bouw, zoals renovatie-arrangementen, verduurzaming van de collectieve warmte- en koudevoorziening en betrouwbaarheid, betaalbaarheid en eerlijkheid van de elektriciteitsvoorziening,	ca. 230 mln. t/m 2030.	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/mooi + https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/demonstratie-energie-en-klimaatinnovatie-dei-2020/dei-innovaties-aardgasloze-woningen-wijken-en-gebouwen-2020
Energie-investeringsaftrek voor ondernemers (EIA)	Fiscaal	Bedrijven.	Aftrek tot 45% van de investeringskosten in CO2-reductie, energiezuinige technieken en duurzame energie van de fiscale winst. Alle maatregelen die in aanmerking komen staan op de energielijst.	147 mln. in 2020.	EZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/energie-investeringsaftrek/ondernemers
Regeling ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	Specifieke uitkering	Provincies.	Ondersteuning van kleine eigenaren van maatschappelijk vastgoed (w.o. gemeenten met minder dan 25.000 inwoners, schoolbesturen in het PO en VO, zorgaanbieders, sportbedrijven, culturele ANBI's en dorps- en buurthuizen) bij de verduurzaming.	25 mln. t/m 2021.	BZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/ontzorgingsprogramma-maatschappelijk-vastgoed
Aanvulling van regeling Bouw en Onderhoud Sportaccommodaties (BOSA)	Subsidie	Sportverenigingen.	Energiebesparing en circulaire maatregelen. 20% subsidie op kosten van de investering in bouw /onderhoud van sportaccommodaties.	€8,7 mln. in 2020.	VWS	https://www.dus-i.nl/subsidies/stimulering-bouw-en-onderhoud-sportaccommodaties
Specifieke uitkering ventilatie in scholen (SUVIS)	Specifieke uitkering (nog in ontwikkeling / consultatie)	Eigenaren van schoolgebouwen.	Ondersteuning van verbetering van energiezuinige ventilatie in schoolgebouwen in het PO, VO en SO. Voorwaarde is dat scholen nu niet voldoen aan de wettelijke eisen voor ventilatie.	100 mln. per 1 januari tot en met 30 juni 2021.	BZK	Gemeenten

³ Waarvan 30 miljoen voor het ondersteuningsprogramma om verhuurders en marktpartijen te helpen bij het bundelen van vraag en aanbod.

Extra taken energietransitie	Specifieke uitkering	Gemeenten.	Ondersteuning van de decentrale overheden bij het realiseren van de RES en de transitievisies warmte	150 mln. in 2019-2021.	BZK	Gemeenten https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/documenten/circulaires/2019/12/16/decembercirculaire-gemeentefonds-2019
Proeftuinen aardgasvrije wijken	Rijksuitkering gemeenten	Hele wijken (woningen en andere bestaande gebouwen).	Via wijkgerichte aanpak 50-100 wijken aardgasvrij(ready) maken.	255 mln. in 2020-2028. ⁴	BZK	Interbestuurlijk programma PAW https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/aardgasvrije-wijken
Extern Advies Warmtetransitie (EAW)	Rijksuitkering gemeenten	Gemeenten.	Financiële tegemoetkoming bij voor de inkoop van externe expertise bij het opstellen van transitievisies warmte.	€8,8 (€4 in 2020, €4,8 in 2021), ca €20.000 per gemeente.	EZK	RVO https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/extern-advies-warmtetransitie-eaw
Regeling voor MKB-ers	Subsidie	MKB-ers.	Ontzorging van MKB-ers bij de verduurzaming van hun vastgoed door middel van informatievoorziening, energiecoaches en het subsidiëren van kleine maatregelen.	30 mln in 2021.	BZK	RVO
Nationaal Isolatieprogramma (NIP)	Subsidie, publiekscampagne	Ntb, i.o.m. partijen w.o. VNG.	Ntb	pm	BZK	Ntb
Volkshuisvestingsfonds voor investeringen in leefbaarheid en verduurzaming van kwetsbare gebieden	Specifieke uitkering aan gemeenten op basis van concrete investeringsplannen.	Alle gemeenten kunnen hierop inschrijven, waarbij in het bijzonder wordt gekeken naar de 16 stedelijke vernieuwingsgebieden ⁵ en naar de grens- en krimpregio's waar leefbaarheid onder druk komt te staan ⁶ .	Maatregelen waarmee de leefbaarheid, duurzaamheid en veiligheid in deze gebieden verbetert, bijv. vervanging van bestaande door nieuwe woningen, ingrijpende verbouwingen en het opknappen van de openbare ruimte. Verduurzaming maakt een belangrijk onderdeel uit van al deze plannen.	450 mln. (streven: 1 ^e tranche in 1 ^e kwartaal 2021 toekennen.	BZK	Gemeenten. https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/11/06/huurverhoging-verder-gemaximeerd-en-450-miljoen-voor-leefbare-en-duurzame-gebieden

⁴ Voor PAW is vanuit de Klimaatenvelop t/m 2020 in totaal 435 miljoen euro beschikbaar gesteld. In 2018-2019 is hiervan 130 mln. uitgekeerd en in 2020 70 mln. en 50 mln. vrijgemaakt voor Urgenda-uitspraak. Daarmee is voor 2021-2028 nog 185 mln. beschikbaar.

⁵ Amsterdam Zuidoost, Amsterdam Nieuw-West, Lelystad Oost, Zaandam Oost, Schiedam Nieuwland-Oost, Rotterdam-Zuid, Den Haag Zuid-West, Utrecht Overvecht, Nieuwegein Centrale-As, Groningen Noord, Eindhoven Woensel Zuid, Arnhem Oost, Tilburg Noord-West, Breda Noord, Leeuwarden Centrum-Oost, Heerlen-Noord,

⁶ Eemsdelta, Oost-Groningen, Het Hogeland, Parkstad Limburg, Midden-Limburg, Maastricht-Mergelland, Westelijke Mijnstreek, Zeeuws-Vlaanderen, Achterhoek, Noordoost Friesland, Zuid- en Oost Drenthe, Twente, Noord-Limburg.

Versnelling woningbouwimpuls	Vrijstelling van de natuurvergunningplicht.		Deze vrijstelling voor bouwactiviteiten in de bouw- en sloofase maakt vergunningverlening voor onder andere de bouw van woningen makkelijker.	1 mld. in 2021-2030. ⁷	BZK	Het Rijk maakt afspraken met de bouwsector over reductie en bijbehorende maatregelen, gericht op onder meer emissiearme werk- en voertuigen en de ontwikkeling van emissiearme bouw en bouwlogistiek met toepassing van bijvoorbeeld prefab, digitalisering en bouwhubs. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/06/kamerbrief-over-voortgang-versnelling-woningbouw
------------------------------	---	--	---	-----------------------------------	-----	---

⁷ Hiervan is € 300 miljoen in de periode 2021-2023 en € 200 miljoen in de periode 2024-2030 gereserveerd voor stikstof reducerende maatregelen binnen de bouwsector. De resterende € 500 miljoen in de periode 2024- 2030 is gereserveerd voor aanvullende maatregelen in of buiten de bouw.